

Turányi Kornél

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

725.091

Szerző: *Turányi Kornél*

225 éves

Cím:

a Józsefváros

Hogy lett a 700 lélekszámú Pacsirtamezőből

Forrás:

163 000 lakosú Józsefváros

Zsák István

1957. 12. 25

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Helyszám

1957

1957

Nem éppen kerék, de jelentős évfordulóhoz érkezett fővárosunk egyik legnépesebb kerülete: a Józsefváros. Január 5-én lesz 225 éve, hogy Pest város tanácsa megbízást adott az akkor még Pacsirtamező nevet viselő, 90 földszintes házból álló település közigazgatási megszervezésére. Ebből alakult ki azután Budapest mai VIII. kerülete: a Józsefváros.

Az akkori Pest területét a mai Tolbuhin körút—Múzeum körút—Tanács körút—Deák Ferenc utca vonalában városfal határolta, ahová a váci, hatvani és a kecskeméti kapun át lehetett közlekedni. A városfalon kívül kertek, majorságok terültek el, itt vezetett egy hosszú dűlőt a kőbányai szőlőkhöz és alakult ki Pest legrégebbi külvárosa: a Pacsirtamező.

Legkönnyebben a kecskeméti kapun át lehetett ide jutni. A mai Baross utca, az egykori dűlőitnak az utódja, mellette haladt a szolnoki országot és ebből épült ki később az Üllői út. Gyümölcsösök, zöldsegeskertek, néhány földszintes ház szegélyezte az utat. A Pacsirtamező első házai a mai Rigó utca és a Vajdahunyad utca helyén állottak. Itt vezetett a

amely a József körút helyen elterülő mocsár vizét vezette le. A Vajdahunyad utcát 1733-ban Felső-Duna utcának hívták, bal oldalán már öt ház állott, de további kiépülését Szalai István polgár majorja

akadályozta. Emiatt a környék lakói Zsák utcának nevezték el és ezt a nevet akkor is megtartotta, amikor zsákutca jellege már megszűnt. A külváros másik régi utcája az Alsó-Duna utca volt, amelyből később alakult ki a Futó utca. Ez eredetileg is zsákutcának épült. Mai hosszát a Mosel-család birtokában volt hatalmas szántóföld felparcellázása után nyerte.

A mai Kálvária téren terültek el a kálvária-dombok. Itt 1746-ban díszes barokk kálvária épült, amelyet 1894-ben lebontottak és a Bajza utcai képzőművészeti főiskola fái alatt újból felépítettek. A Kálvária tértől jobbra terült el a pacsirtamezői temető, ezen túl a homokos örömuógyi dűlő. A Tavaszmező utcát 225 évvel ezelőtt Tót utcának nevezték, mert tót telepések lakták. Távolabb vonult a Magyar utca, amely a jelenlegi Koszorú utcának volt egy része, itt viszont magyar telepések laktak. Ez is jelképezte a török hó-

doltság utáni Pest háttérbe szorult magyarságának helyzetét. A Bródy Sándor utca helyén kanyargott a Téglaegető utca, amely a Rákóczi szabadságharca után létesült városi téglaegető kemencék után kapta nevét. A téglaegető, amelyet fővárosunk legrégebbi üzemének tekinthetünk, a várossal szerződéses viszonyban álló téglásmester felügyelete alatt állott. A téglaegetéshez szükséges anyagot a mai Blaha Lujza tér helyén ástott gödrökből termelték.

A Pacsirtamező lakosainak száma 225 esztendővel ezelőtt mintegy 700 lélek volt. Nagyobb részüik földmivelő, téglaegető iparos. A település a városi lakosság plebejus rétegének nyújtott otthont. Ezek nem rendelkeztek polgárjoggal, nagyobb részüik szőkótt jobbágy volt, akik sem házat, sem földet nem szerezhettek. Többségük mint gazdasági cseléd dolgozott a polgárok majoraiban. A Pacsirtamező később keleti irányban fejlődött a mai Dankó utca és a Karácsonyi Sándor utca felé. Itt került parcellázásra Karpfenstein Ferenc fertálymester majorja és róla nevezték el a

terület egyik utcáját. A mai Köztársaság téren és környékén még homokos pusztaság terült el. A XVIII. század közepétől kezdve a Pacsirtamező mint elszigetelt városrész megszünt és fokozatosan beépült a régi település és a mai Belváros közötti terület. A síkságon szertefolyó Pest magába olvasztotta legrégebbi külvárosát. Hivatalosan 1777 november 7-én szünt meg a Pacsirtamező, ettől fogva a területet a tanács javaslatára Józsefvárosnak nevezték. A 225 esztendő alatt a 90 házból álló 700 lakosú Pacsirtamezőből épült ki a mai 2686 épületet és 163 000 lakost számláló Józsefváros.

Dr. Turányi Kornél